

Matko Botić

Nepočešljani blues malog čovjeka

Saša Anović
Niko i Ništ
 Redatelj:
 Saša Anović
 Kazalište KNAP
 Premijera:
 19. prosinca 2008.

Na ovogodišnjoj dodjeli Nagrade hrvatskoga glumišta Saša Anović i njegovi *Kaubojji* ovjencani su najprestižnijim priznanjima: za najbolju predstavu i istu takvu režiju. "Gubitnici" s periferije tako su i službeno ušli u kolektivnu svijest hrvatskoga kazališnog mainstreama pa je sljedeći Anovićev projekt nosio breme velikih očekivanja. A on se nakon dvije godine odlučio vratiti u pešenički KNAP kako bi postavio *Niko i Ništ*, drugi dio trilogije o gubitnicima nakon sjajnog i brojnim nagradama ovjencanog *Smisla života gospodina Lojtrice*, pa je i po-pudbina koju je skupio kultni "Lojtrica" implicitno bila na teretu stvaranja nove predstave. Može li se u nastavku prepoznati onaj originalni

ludizam i histerično smiješna ozbiljnost koju su tako srčano emanirali Rushaidat, Anović i Ruždjak u "Lojtrici" ili će i ovaj nastavak kao mnogi filmski ekvivalenti biti samo isprana verzija nečega neponovljivog?

Anović se odlučuje za potpuno novu glumačku postavu pa u posao kreće s četvoricom glumaca s kojima dosad nije često surađivao u profesionalnim produkcijama. Marko Makovičić i Jerko Marčić istakli su mogućnostima glumačke preobrazbe u Exitovu *Shakespeareu na Exit*, Dean Krivačić jedan je od najmaštovitijih mladih zagrebačkih glumaca, a Janko Rakoš posjeduje izraženu crtu glumačkog ludizma koja je nedovoljno eksponirana radom u matičnom mu kazalištu "Gavella". Četvorica glumaca i Anović u sveobuhvatnoj funkciji autora, redatelja i scenografa krenuli su u uvijek neizvjesnu avanturu scenskog uobličavanja autorova "rasutog tereta", koji je ovog puta kao lajtmotiv imao kafkijansku izgubljenost malog čovjeka u raljama birokracije.

Marko Makovičić i Jerko Marčić

Anović se nakon dvije godine odlučio vratiti u pešenički KNAP kako bi postavio *Niko i Ništ*, drugi dio trilogije o gubitnicima nakon sjajnog i brojnim nagradama ovjencanog *Smisla života gospodina Lojtrice*.

U Anočičevu dramskom pismu uvijek je u prvom planu čovjek iz naroda, neki tvenovski "lesser man" koji osim čista srca ne posjeduje ništa što bi ga obranilo od žestokih udaraca života. Niko Ništ je nevidljivi i sivi službenik Elektrokabla Luks i Po, poduzeća u kojem dobije otkaz koji on sam objašnjava neobično precizno, otprilike ovako: *Jer mi smo mali, a oni hoće velike sve, a i ljudi šta će, isto, u velike za malo.* Nakon poslovnog fijaska doživljava i ljubavni brodolom, a sve kulminira naredbom za iseljenje njega, njegove majke i njezine najbolje prijateljice, koju im bezdušno uručuje lokalni tajkun što će na mjestu njihovih kućica graditi nešto veliko i skupo. Zgromljen akumuliranom nepravdom, Niko Ništ odlučuje potražiti pomoć u velikom gradu. U tom trenutku Anočičeva linearna priča kojoj se otpočetak naslućuje tragičan kraj omata se lepršavim plaštem groteske koju omogućuje birokratska aparaturna "Uknjižničkog polupovjerenstva Velikogradskog centra", gdje Niko traži rješenje vlastitih nedaća. Komedija apsurdna generirana vrtlogom birokratskih besmislica kulminira sudskim gonjenjem Nike Ništa, jer je spašavajući život sadističkom službeniku prekršio pravila koja ne trpe iznimke. Nakon toga, scena suđenja samo je dobra prilika da se njegova sudbina zapečati do kraja, jer mali čovjek, kao u pjesmi Šarla Akrobate, nikako ne smije prijeći crtu. Niko umire sam i napušten, lišen čak i katarzične kavice sa Smrću kojom je počašćen Lojtrica. Veliki problem nove KNAP-ove produkcije leži u izvanumjetničkim razlozima, odnosno u činjenici da je na premijernoj izvedbi predstava još bila velikim dijelom u procesu nastajanja. Anočić je poznat po dramaturškoj razbarušenosti, teškom odvajanju od uvježbanog materijala i mnogostrukim krajevima, ali gotovo četiri sata koliko je predstava trajala na premijeri bilo je previše i za najdobrohotnije gledatelje-

navijače. Kako je već na sljedećoj izvedbi predstava trajala barem četrdeset pet minuta kraće, može se očekivati kako će *Niko i Ništ* svoj pun potencijal kao zaokružena cjelina pružiti tek nakon duljeg vremena "zagrijavanja". Slaba je to utjeha za pojedine kritičare koji su o predstavi s punim pravom pisali prilično negativno nakon premijerne izvedbe, ali i izgledna najava kako će popularnost i kvaliteta predstave vjerojatno rasti s brojem repriza.

Ovako jednostavna i predvidljiva dramska faktura nužno je na scenu postavljena s mnoštvom glumačkih gegova i improvizacija, a sam rad na predstavi presudno je određen stupnjem glumačke spremnosti na složene transformacije u mnoštvu likova i situacija. Jerko Marčić, Dean Krivačić i Janko Rakoš zajedno tumače više desetaka likova i u tome su uz očit trud imali promjenjiv uspjeh.

Jerko Marčić najbolje je shvatio anočićevske likove koji često u jednoj rečenici prelaze iz brutalne okrutnosti u iskrenu empatiju, stvorivši u predstavi daleko najuspjeliju galeriju likova. Njegov slijepac koji pljačka glavnog junaka naoružan isključivo Ništovom dobrohotnošću vrhunski je minijatura ljudske bezobzirnosti, dok u ulozi Ništove majke do krajnjih granica koristi komički potencijal vlastite korpulentne pojave u ulozi stare žene, bez imalo zapadanja u klišeje i preglumljavanje. Lik Čika Bobe, u svakom trenutku svjesnog svoje nadmoći nad protagonistom zbog vlastite funkcije, Marčić igra vehementno i suvereno, dobro procijenivši ritam i dinamiku izvedbe.

Dok Marčić u svom glumačkom *tour de force* igra i izgleda poput mladog Johna Belushija, Dean Krivačić vlastite likove tumači dijametralno suprotnom strategijom gotovo basterkitonovske komike. Takav suptilan vid glumačke igre najviše je rezultata dao u sjajnoj sceni gdje Krivačić tumači službenika na šalteru informacija, govoreći glasom Paje Patka iz popularnog crtica. I prije prve izgovorene rečenice, Krivačićev topli i smireni pogled u kontrastu sa šizofrenom situacijom Ništova očaja u bezuspješnom traženju rješenja generira salve smijeha u dobro izrežiranoj sceni. Krivačić je sjajan i kao kratkovidna Koki koju tumači dostojanstveno i smrtno ozbiljno, a treba spomenuti i

U Anočičevu dramskom pismu uvijek je u prvom planu čovjek iz naroda, neki tvenovski "lesser man" koji osim čista srca ne posjeduje ništa što bi ga obranilo od žestokih udaraca života.

Marko Makovičić

Marko Makovičić

Niko i Ništ tako ostaje obilježen kao žrtva nedovoljno predanog završnog oblikovanja u čvršću dramaturšku cjelinu, ali nitko ne može zaniijekati da u svoj svojoj nesavršenosti jednostavno pršti od gorko-slatkih sličica iz života koje su tako bolno prepoznatljive.

njegovu Muhu, čija je montipajtonovska pojava jedan od komičkih vrhunaca predstave.

Kao treći član glumačke ekipe koja stvara galeriju likova oko protagonista, Janko je Rakoš stilski negdje na pola puta između Krivačića i Marčića. U nekim dijelovima previše se oslanjajući na tjelesnost smiješnog hoda, Rakoš je najbolji kao baka Ljubica, gdje je izradio urnebesno smiješnu, ali i potresnu kreaciju stare žene koje *nema kome nije dala, ali Švabi nikad*. Rakoševa interpretacija sadističkog službenika za nijansu je manje uvjerljiva od srčane role Marčića, a njegov Sudac čija zloća zapravo kamuflira lijenost na trenutke izgleda preglumljen i previše oslonjen na izvanjsku energičnost izvedbe.

Marko Makovičić tumači središnji lik Niku Ništa, koncentrirano i slojevito, dobro pazeći da ga ponižavanje koje konstantno doživljava ne odvuče u glumačku patetiku ili višak emocija. Makovičićev Niko dostojanstven je i tih u svojoj nesreći, pomalo logoreičan u očaju brojnih nesporazuma, ali uvijek dobrohotan i tek na trenutke iz njega procuri blaga iziritiranost situacijom, kao na primjer u vrhuncu scene sa sadističkim službenikom. No, koliko god Makovičićev protagonist bio temeljito prostudirani i osmišljen, upravo se na tom liku prelama i glavni problem nove produkcije u odnosu na *Smisao života gospodina Lojtrice*. Jer "Lojtrica" je strukturiran oko glavnog lika, sjajni Rushaidat bio je središnji kogač zamašnjak svih zbivanja i vlastitim je glumačkim snagama nosio predstavu bivajući njezinim aktancijalnim središtem. Za razliku od njega, Makovičićev Ništ prečesto je tek tihi promatrač razbarušenih i ma-

štovitih glumačkih ekshibicija sporednih likova pa tako strukturirana predstava unatoč sjajnoj glumi zna izgledati nefokusirano i razvučeno. Takve su izravne usporedbe uvijek dubinski nepravedne, ali ostaje dojam kako Makovičićev protagonist jednostavno nije na nivou one glumačke virtuoznosti kakva je činila "Lojtricu" tako magnetski privlačnom. Teško je bilo i očekivati da će nakon toliko uspješne studije malog "patnika iz susjedstva" nova predstava slične strukture ponoviti isti uspjeh, a Anović kao redatelj nije uspio domisliti drukčiji izvedbeni ključ kojim bi do kraja u jedinstvenu cjelinu povezaao svoje rastresito dramsko pismo.

Ne postoji u Hrvatskoj mnogo redatelja koji tako tvrdoglavo slijede vlastite principe umjetničkog djelovanja, čak i kada to znači ponavljanje uvijek istih pogrešaka. *Niko i Ništ* punokrvena je anočićevska predstava, ona je u estetskom i izvedbenom smislu čvrsto na tragu njegovih najuspjelijih radova kao što su *To samo Bog zna*, *Smisao života gospodina Lojtrice* i *Kauboji*. No dok njegova osebujna poetika osvaja i razgaljuje kazališnu publiku iz projekta u projekt, ti kazališni događaji kao svojevrsan amanet nasljeđuju uvijek iste dramaturške probleme, koji umjesto da jenjavaju postaju sve uočljiviji. *Niko i Ništ* tako ostaje obilježen kao žrtva nedovoljno predanog završnog oblikovanja u čvršću dramaturšku cjelinu, ali nitko ne može zaniijekati da u svoj svojoj nesavršenosti jednostavno pršti od gorko-slatkih sličica iz života koje su tako bolno prepoznatljive.